

Pia Kauma kok ym.

Lakialoite laeiksi rikoslain 25 luvun ja avioliittolain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan rikoslain 25 luvun ja avioliittolain 4 luvun 19 pykälän muuttamista. Tarkoituksena on kriminalisoida pakkoavioliitot erillisillä rikoslain pykälillä sekä mahdollistaa pakkoavioliiton mitätöinti hakemuksesta. Avioliittoon pakottaminen on määritelty ihmisoikeusloukkaukseksi useissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, kuten YK:n naisten oikeuksien sopimuksessa ja Istanbulin sopimuksessa. Suomi ratifioi Istanbulin sopimuksen vuonna 2015.

Pakkoavioliitolla tarkoitetaan liittoa, johon vähintään toinen osapuolista ei ole antanut vapaata ja täyttä suostumustaan. Liitolla voidaan viitata myös esimerkiksi sellaiseen uskonnolliseen avioliittoon, jota ei ole laadittu Suomen lainsäädännön mukaisesti ja jota ei siten tunnusteta Suomessa virallisesti avioliitoksi.

Suomessa avioliittoon pakottaminen voi nykyisen lainsäädännön puitteissa tulla rangaistavaksi ihmiskauppana, törkeänä ihmiskauppana tai pakottamisena. Rangaistavaa on paitsi varsinainen pakottaminen myös luovuttaminen, kuljettaminen, vastaanottaminen ja majoittaminen pakkoavioliittoon saattamistarkoituksessa. Ihmiskauppaa koskeva nykyinen lainsäädäntö ei tällä hetkellä kuitenkaan kata kaikkia avioliittoon pakottamisen muotoja.

Pakottaminen avioliittoon on nykytilanteessa asianomistajarikos, eli on pakkoavioliiton uhrin vastuulla käynnistää rikosprosessi. Syytteen nostaminen edellyttää tällöin asianomistajan syytepyyntöä tai esimerkiksi sitä, että erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista. Haavoittuvassa asemassa olevalle pakkoavioliiton uhrille tämä voi olla mahdotonta, sillä kynnys ilmoittaa joutuneensa pakkoavioliiton uhriksi on korkea.

Avioliittoon pakottaminen on nimenomaisesti kriminalisoitu monessa Euroopan maassa (ml. Norja 2003, Itävalta 2006, Belgia 2007, Tanska 2008, Saksa 2011, Sveitsi 2013 sekä Ruotsi ja Iso Britannia 2014) jossain määrin toisistaan poikkeavin lainsäädäntöteknisin ratkaisuin.

Suomessa tyypillinen tilanne on, että maahanmuuttajataustainen tyttö naitetaan ulkomailla asuvan miehen kanssa. On havaittu, että pakkoavioliiton taustalla saattaa olla esimerkiksi oleskeluluvan saaminen. Pahimmillaan kyse on ihmiskaupasta.

Lakialoite LA 39/2019 vp

Pakkoavioliitot näkyvät yhä selvemmin viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen työssä. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän puolivuotiskatsauksesta (1.1.—30.6.2019) kävi ilmi, että pakkoavioliittoon liittyvän ihmiskaupan uhreja oli jakson aikana tavattu 12. Tämä on luultavasti vain jäävuoren huippu, koska pakkoavioliitto on haasteellinen tunnistaa. Ihmiskaupan yleiset muodot voivat ilmetä muun rikostutkinnan ohessa, mutta pakkoavioliitto ei ilmene poliisille yleensä muuten kuin muiden toimijoiden ilmiantamana. Myös riittävän näytön saaminen on usein vaikeaa.

Keväällä 2019 eduskunta kumosi avioliittolaista säännöksen, jonka mukaan oikeusministeriö on erityisestä syystä voinut myöntää alle 18-vuotiaalle luvan avioitua. Pakkoavioliittojen estämiseen tällä keinolla ei kuitenkaan ole riittävää vaikutusta, sillä useissa tapauksissa tytöt viedään saatettavaksi pakkoavioliittoon ulkomaille.

Pakkoavioliittoon liittyy usein uhkaa ja painostusta, ja se koskee ennen kaikkea nuoria naisia ja tyttöjä. Alhainen yhteiskunnallinen asema, suvun tai yhteisön painostus, väkivalta tai sen uhka sekä sosiaalisesti ja taloudellisesti riippuvainen asema ovat kaikki asioita, jotka voivat altistaa henkilön pakkoavioliitolle ja estää avioliitosta irtautumisen. Pakkoavioliitot voidaan näin nähdä yhtenä kunniaväkivallan muotona.

Pakottamalla solmitut avioliitot tulee voida mitätöidä ilman kohtuutonta hallinnollista tai taloudellista taakkaa. Tämä on todettu muun muassa Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, niin kutsutun Istanbulin sopimuksen artikloissa 32 ja 37. Pakkoavioliiton mitätöinnissä mahdollisten lasten etu tulee ottaa erityisesti huomioon. Esitetyn lain voimaan tultua mitätöintiä ei voisi viedä oikeuteen, kun avioliiton sopimisesta on kulunut yli 5 vuotta, kuten Norjassa.

Mahdollistamalla mitätöinnin valtio tunnustaisi, että avioliittoon pakotetun kohdalla on tapahtunut vääryys ja että hänen perus- ja ihmisoikeuksiaan on loukattu.

PERUSTELUT

Suomen perustuslain (731/1999) 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen myös yksityisten toimijoiden välisissä suhteissa. Avioliittoon pakottaminen itsessään on määritelty ihmisoikeusloukkaukseksi useissa kansainvälisissä sopimuksissa, ja se loukkaa useita oikeudellisesti turvattuja oikeushyviä. Istanbulin sopimuksen kohteena on naiseen kohdistuva väkivalta, jonka muodoksi avioliittoon pakottaminen lukeutuu.

Istanbulin sopimuksen 5 artikla velvoittaa jäsenvaltioita pidättymään osallistumasta naiseen kohdistuviin väkivallantekoihin sekä varmistamaan, että näin tekevät myös niiden puolesta toimivat tahot. Samassa artiklassa asetetaan valtioille huolellisuusvelvoite turvata oikeuksien toteutuminen myös ei-valtiollisten toimijoiden välisissä suhteissa toteuttamalla tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet.

Euroopan neuvoston sopimus naiseen kohdistuvan väkivallan estämiseksi velvoittaa Suomea ryhtymään toimenpiteisiin. Lainsäädännön selkeyttäminen pakkoavioliittojen kriminalisoinnin osalta viestisi, että Suomi ei hyväksy avioliittoon pakottamista. Tämä olisi samalla viesti yhteiskun-

Lakialoite LA 39/2019 vp

nan arvoista yhteisöille, joissa naisia pakotetaan avioliittoihin. Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous on päätöslauselmassaan 2233 vuonna 2018 kehottanut jäsenmaitaan kieltämään pakkoavioliitot.

Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa valvova elin Grevio on syyskuussa 2019 julkaistussa arvointiraportissaan kehottanut Suomen viranomaisia sisällyttämään sovellettaviin säädöksiinsä mahdollisuuden mitätöidä, kumota tai purkaa pakottamalla solmittu avioliitto.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

rikoslain 25 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään rikoslain (39/1889) 25 lukuun uusi 3 d ja 3 e § seuraavasti:

Luku 25

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

3 d §

Avioliittoon pakottaminen

Joka

1) väkivallalla uhkaamalla,
2) toiselta vapauden riistämällä,
3) kohtuuttomalla painostuksella tai
4) muulla lainvastaisella käyttäytymisellä tai tällaisella käyttäytymisellä uhkaamalla pakottaa toisen solmimaan avioliiton, joka on voimassa siinä valtiossa, jonka lain mukaan avioliitto on solmittu, tai valtiossa, jonka kansalainen vähintään yksi puolisoista on tai jossa vähintään yhdellä puolisoista on asuinpaikka, on tuomittava *avioliittoon pakottamisesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi

Avioliittoon pakottamisesta tuomitaan myös se, joka on osallistunut tällaiseen tekoon.

Yritys on rangaistava.

Lakialoite LA 39/2019 vp

3 e §

Houkuttelemisen toiseen valtioon avioliittoon pakottamisen tarkoituksessa

Joka houkuttelee henkilön matkustamaan toiseen valtioon kuin siihen, jossa hän asuu, tarkoituksenaan pakottaa hänet avioliittoon, on tuomittava *houkuttelemisesta toiseen valtioon pakkoavioliiton tarkoituksessa* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

2.

Laki

avioliittolain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään avioliittolain (234/1929) 19 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 411/1987, uusi 3 momentti, seuraavasti:

19 §

Avioliitto voidaan lisäksi tuomita mitättömäksi hakemuksesta tilanteessa, jossa on kyse rikoslain (39/1889) 25 luvun 3 d §:n tarkoittamasta avioliittoon pakottamisesta. Tätä koskevan hakemuksen voi viiden vuoden kuluessa vihkimisestä tehdä se avioliittoon vihityistä, joka on pakkoavioliiton uhri.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Lakialoite LA 39/2019 vp

Helsingissä 19.12.2019

Pia Kauma kok
Vilhelm Junnila ps
Veikko Vallin ps
Kari Tolvanen kok
Marko Kilpi kok
Heikki Vestman kok
Janne Heikkinen kok
Sinuhe Wallinheimo kok
Heikki Autto kok
Elina Lepomäki kok
Mia Laiho kok
Ruut Sjöblom kok
Ben Zyskowicz kok
Juhana Vartiainen kok
Kalle Jokinen kok
Markku Eestilä kok
Ville Kaunisto kok
Sari Multala kok
Jaana Pelkonen kok
Terhi Koulumies kok
Antero Laukkanen kd
Sari Tanus kd
Eva Biaudet r
Ritva Elomaa ps
Mikko Lundén ps
Sheikki Laakso ps
Lulu Ranne ps
Kaisa Juuso ps
Sofia Vikman kok
Pauli Kiuru kok
Arto Satonen kok
Jukka Kopra kok
Sari Sarkomaa kok
Jani Mäkelä ps
Sebastian Tynkkynen ps
Mari Rantanen ps
Riikka Purra ps